

Dušan Moro

KRIST - CRKVA - SAKRAMENTI (Komunitarni smisao i određenost sakramenata)

Uvod

Godine 1990. Katolička je crkva slavila 25. godišnjicu završetka II. vat. sabora (8. XII. 1965.). Bio je to spomen na sabor obnove - "aggiornamenta", sabor dubljeg i svjesnijeg prodiranja u bit, poslanje i život Crkve u svijetu; sabor otvaranja prema drugim kršćanskim Crkvama, zajednicama i drugim religijama, i uopće, svim ljudima dobre volje.

Ali, gledajući iz današnje perspektive i stavljajući naglasak na doktrinarno, posebno na ekleziološki vid, moglo bi se reći da je to sabor koji je konačno inaugurirao, prihvatio, osvijetlio i stavio u prvi plan jednu od temeljnih, odlučujućih dimenzija života i poslanja Crkve - *sakramentalnu dimenziju*.

Još više, cjelokupna povijest spasenja i njezino konkretno, uočljivo ostvarenje i nastavljanje u povijesti ljudskoga roda može se (poželjno je i mora se!) promatrati u *sakramentalnom*, misterijskom vidu. Jer, jedino polazeći od te točke i uokvirujući "dinamiku razvoja" povijesne ekonomije spasenja, u kojoj je sam Bog postao čovjekom i otkupio ljudski rod, može se razumjeti smisao i značenje sakramentalne ekonomije spasenja i same Crkve.

I na kraju, može se reći, da se dolazi do ispravnijeg i dubljeg razumijevanja samih sakramenata kao pojedinačnih čina, kao privilegiranih "trenutaka milosti", ako ih se gleda kao cjelinu i u kontekstu cjelokupne povijesti spasenja i ostvarenja Božjeg plana otkupljenja ljudskog roda i uglavljivanja svega u jednoj glavi - Isusu Kristu. Sabor je sam preuzeo i usvojio mnoge datosti suvremene teologije i definirao Crkvu kao opći, univerzalni sakrament spasenja (usp. LG 1,19,48,49; GS 42,45; SC 5,26; AG 1,5).

Međutim, poslije sabora i kroz dva desetljeća, ta potvrda i takvo gledanje, iako od velikog značenja, kao da je pomalo palo u sjenu, ako ne i potpuno zaboravljeno. Prevladalo je promatranje Crkve kao "naroda Božjega", dok je misterijska, sakramentalna struktura i poimanje Crkve kao *znaka*, kao *sakramenta* prepuštena akademskim krugovima i teološkim raspravama na visokoj razini.

Možda bi bilo korisno i potrebno da te obje dimenzije uskladimo, jer samo promatrajući ih zajedno, može se bolje osvijetliti i upotpuniti slika same Crkve i njezina poslanja.

Stoga ćemo promotriti najprije svetopisamski vid i značenje *otajstva - musthrion*, njegovo uokvirenje u riječ *sacramentum*; te revalorizaciju nauka o Kristu i Crkvi kao prvotnim, primordijalnim sakramentima, te sakramentima posebno, kao najvažnijim trenucima kršćanskog življenja i svjedočenja i uključivanja u Crkvu - *Crkvu kao sakrament* i *Crkvu kao Narod Božji*.

1. Misterij i (ili) sakrament

Govoriti o sakramentalnoj stvarnosti Crkvi, o Crkvi kao misteriju (otajstvu), Crkvi kao sakramentu, koliko god bilo aktualno i poželjno, zahtijeva i određenu suzdržanost i oprez. Osobito pri tome treba računati i produbiti smisao i značenje koje sam II. vat. sabor pridijeva tim pojmovima i koliki je opseg tih izričaja. I izričaj prema kojem je "Crkva u Kristu, kao sakrament... izražava uvjerenje da nije moguće primijeniti na Crkvu klasični pojam sakramenta koji je katolička teologija "upotrebljavala" već od 12. stoljeća. Crkva nije, dakle, neki osmi sakrament, zajedno s ostalih sedam. I prema starom poimanju sakramenta, ona se može označavati kao "sakrament" samo u nepotpunom smislu".¹

Zato je potrebno učiniti korak unatrag, i vidjeti, produbiti osnovne, svetopisamske pojmove, koji stoje u temelju sakramentalne prakse i koji su doživjeli određenu evoluciju. Pri tome je nužno poći od dvije riječi: od riječi *musthrion*, otajstvo, tajna, i od riječi *sacramentum*, sakrament, znak, zakletva, prisega.

1,1 Misterij i njegovo značenje

Budući da je II. vat. sabor okarakterizirao i nazvao Crkvu "sakramentom ili znakom i oruđem najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda" (LG, 1), potrebno je vidjeti iskonsko značenje riječi *sacramentum*, ili točnije *musthrion*, koja je u Sv. pismu temeljna kategorija i polazište.

1. W. KASPER, *Teologia e Chiesa*, Biblioteca di Teologia Contemporanea 60, Queriniana, Brescia 1989, 254.

gledanje,
uno zabo-
misterijs-
nta pre-
i.

jer samo
e Crkve i

va - mus-
o Kristu i
osebno,
ivanja u

(otajst-
ijeva i
nisao i
seg tih
a uvje-
je ka-
i osmi
ona se

etopi-
ivjeli
rion,

m ili
skog
i, ili

Bres-

Ali, prije svega valja reći da sabor, primjenjujući tu riječ *mysterion* na Crkvu ne priziva se na klasični pojam sakramenata iz ranog Srednjeg vijeka. Sabor i noviji teološki pravci polaze upravo od rezultata dubljih, svestranijih istraživanja i dolazi do samog izvora, izvorišta i prvih pojava te riječi u Sv. pismu.² I upravo povezivanje pojma 'sakramenta' na 'otajstvo' (*mysterion*) znači "postavljanje" (određivanje) sakramentalnosti... još dublje, u okviru povezanosti koja opstoji između naravi i objave; stvaranja i otkupljenja; ontologije stvorenog bitka i povjesnosti čovjeka i eshatologije. 'Sakrament' kao 'mysterion' poistovjećuje se s događajem Božjim koji djeluje "ad extra" i izaziva (povlači) povijest spasenja, koja ide od stvaranja svijeta do "novog neba" i "nove zemlje" - kako ih naziva Otkrivenje, polazeći preko događaja Kristova - središta i transcendentnog vrhunca povijesno-vremenskog nastajanja i njegovoga posljednjeg smisla. 'Sakrament' postaje sinonim za 'mysterion tou Theou', kao temelj stvarnog bitka i razlog ostvarivanja spasenjske povijesti u *dijalogu* s čovjekom u kojem se otkriva i izvršava nacrt milosti koji dostiže u Isusu - umrlom i uskrsnom - svoju puninu i u Crkvi svoje aktualno ostvarivanje. 'Sakrament' kao -mysterion' ima tako izvanrednu širinu".³

Upravo zato *Dei Verbum*, govoreći o znakovima objave, želi prikazati Krista kao Objavitelja, ali i kao *Znak* objave; kao Otajstvo i znak tog Otajstva (usp. DV 4.).

Sama Evandjelja nam potvrđuju takvo stanovište.

U sinoptičkoj tradiciji -mysterion' se pojavljuje osobito u 'poglavlju parabola' Mk 4,11: "Vama je saopćena *tajna* - kraljevstvo Božje, a svima ostalima prispijeva uopće u usporedbama".

Ovdje se ne kaže još što to znači 'otajstvo' (tajna). Naći ćemo odgovor jedino ako nam je prisutno da svetopisamski pojam *mysterion* ima karakteristiku apokaliptičkog govora; to je božanska odluka, skrivena od ljudskih očiju, otkrivena jedino od objave i koja će se dogoditi na koncu vremena.⁴ U našem kontekstu (Mk 4,11 ss) znači da su "samo učenici u stanju prepoznati, u vjeri, da kraljevstvo Božje prodire (ostvaruje se, m. o.) u riječima i djelima Isusovim. Zbog toga, tajna kraljevstva Božjeg - ona koja se otkriva učenicima, jest sam Isus ukoliko je Mesija".⁵

2. Usp. B. RIGAUX, *Il mistero della Chiesa alla luce di Bibbia*, u: *La Chiesa del Vaticano II* (pripr. G. Baraúna), Vallecchi, Firenze 1965, 278-298(279). Riječ "mysterion" uvedena je ponovno u teologiju zahvaljujući radovima i doprinosima O. Casela, J. Herwegena i mnogih drugih suvremenih autora, te se nije ograničila samo na euharistijsko otajstvo, nego su se istraživanja protegla na cjelokupnu povijest spasenja i primjenu riječi "mysterion" i "sacramentum" u djelima Otaca.

3. C. ROCCHETTA, *Sacramentaria fondamentale. Dal "mysterion" al "Sacramentum"*, Corso di teologia sistematica 8, EDB, Bologna 1989, 392.

4. Usp. B. RIGAUX, nav. dj. 283.

5. W. KASPER, nav. dj. 256. Usporedi još paralelna mjesta Sv. pisma: Mt 13, 11; Lk 8,10.

To otajstvo i odluka Božja da spasi cijeli svijet i dovede svakog čovjeka do spoznaje istine (1 Tim 2,5) dolazi još više do izražaja u Pavlovoj teologiji, a naročito u deutero-pavlovskim poslanicama (pastoralnim poslanicama - 1 i 2 Timoteju, Titu).

Propovijedati, naviještati Krista kao Raspetog (1 Kor 1,23) za Pavla znači "nagoviještati svjedočanstvo (negdje, u drugom čitanju -otajstvo) Božje (1 Kor 2,1). A to istovremeno mora svjedočiti božansku mudrost, otajstvenu, koja je skrivena i koju je Bog predodredio prije vjekova za našu slavu (2,7). Otajstvo (misterij) je, dakle, vječna odluka spasenja (Ef 1,9; 3,9; Kol 1,26; Rim 16,25) koji se u punini vremena ostvario u Isusu Kristu da bi uglavio u Kristu sve stvari - one na nebesima kao i one na zemlji (Ef 1,10; Rim 16, 25 ss)".⁶

Otajstvo spasenja (mustrion) jest polazište i temeljna kategorija. U svjetlu toga može se i mora promatrati cjelokupna Božja inicijativa i djelovanje - počevši od djela stvaranja pa do vrhunca - Utjelovljanja i spasenjske smrti i uskrsnuća Isusa Krista.

U tom vidu treba vidjeti osobito prvo poglavlje poslanice Efežanima. "Tu se spasenje opisuje kao prihvaćanje (preuzimanje) vjernika u Krista Spasitelja, predodređenog od Boga. Izlaganje kulminira u Crkvi, u kojoj se - kao u svojoj Punini - nastavlja i postaje prisutno na zemlji djelo same Glave".⁷

Misterij (mustrion) jest stvarnost božanske objave i, ali i stvarnost ostvarenja božanske objave, jer je "u svetopisamskoj misli riječ Božja uvijek i djelovanje i zato je objavljivanje spasiteljskog plana također i njegovo ostvarivanje. Bog se objavljuje kao spasitelj spašavajući".⁸

Što se tiče samoga sadržaja misterija - to je cjelokupno evanđelje, bilo kao cjelina, bilo u pojedinim svojim vidovima, npr. uskrsnuće od mrtvih (1 Kor 15,51); spasenje Židova i pogana (Rim 11,25). A samo evanđelje nije ništa drugo nego Krist - Raspeti i Uskrsli i za koga Pavao svjedoči (1 Kor 1,23). U jednu riječ, Krist je pravi istinski misterij Božji. On je "sažetak vječne odluke i u isto vrijeme njegovo objavljivanje i ostvarivanje".⁹

Misterij, otajstvo, tajna jest svetopisamski pojam i stvarnost koja, iako se pojavljuje relativno kasno u Starom zavjetu,¹⁰ i gdje doživljava stanovitu evoluciju (od jednostavne tajne do grčkih, poganskih misterija i apokaliptičkih tonova i obilježja (Tob 12,7; Jud 2,2; Prop 22,22; 27,16.17.21; Mudr 14,15.22-23; Mudr

6. W. KASPER, nav. dj. 256.

7. O. SEMMELROTH, *La Chiesa come sacramento di Salvezza, Mysterium Salutis*, VII, 400.

8. P. SMULDERS, *La Chiesa sacramento della salvezza*, u: Baraúna, 363-386(369).

9. Ibidem, 369.

10. Usp. B. RIGAUX, nav. dj. 281; Th. STROTMANN, *La Chiesa come mistero*, u: Baraúna, 314-328.

vjeka do
ologiji, a
i 2 Tim-

la znači
e (1 Kor
koja je
otajstvo
i 16,25)
ve stvari

J svjetlu
počevši
uča Isu-

l. "Tu se
lja, pre-
j Punini

t ostva-
i djelo-
rivanje.

ilo kao
(1 Kor
a drugo
J jednu
i u isto

iako se
voluci-
onova i
; Mudr

, 400.

Baraúna,

6,22; Dan 2,18.19.27-30.47) zadobiva u Novom zavjetu određeno značenje i sadržajno se konkretizira i uokviruje. Osobito će kod Pavla postati i polazište i gotovo temeljna kategorija i privilegirani način izražavanja, svjedočenja i nagovještavanja poruke spasenja.

Upravo stoga Bédá Pigaux zaključuje da "novozavjetna upotreba pojma *misterij* opravdava i naslov prvog poglavlja saborske Konstitucije. Drugi vat. sabor, prihvaćajući tu perspektivu... uronio je svoj pogled u samo Trojstvo, u same duboke namjerne riječi i čina Isusovih, tražeći neku sintezu između organizacije i karmizme, između sterilnosti organizacije i samog dinamizma Duha."¹¹

2. Krist - prvotni sakrament

Kada se govori o Kristu, njegovu navještanju, nezaobilazno je da se pođe od *navještavanja o Kraljevstvu*.

Kraljevstvo Božje, u riječi i na djelu, prodire, pojavljuje se i očituje u Isusu Kristu. Zbog toga je otajstvo kraljevstva Božjega, ono što se otkriva učenicima, sam Isus ukoliko je Mesija."¹²

Pavao će osobito produbiti i obilno crpiti od te misterijske stvarnosti. Po njemu "otajstvo je dakle vječna odluka o spasenju (Ef 1,9; 3,9; Kol 1,26; 16,25), koju je Bog, u punini vremena ostvario u Isusu Kristu, da bi u njemu uglavio sve stvari - one na nebesima i one na zemlji (Ef 1,10; Rim 16,25 ss)".¹³

U pastoralnim poslanicama smisao i značenje misterija koncentrirati će se i usredočiti isključivo na osobu Isusa Krista. Tako, poslanica Kol (2,2) kaže jednostavno da je misterij Krist sam, i to "Krist u vama" (1,27). Cijeli Kristov život, povijesno djelovanje i navještavanje Evanđelja od strane Crkve pokazuje se kao "uzvišena tajna prave vjere" u 1 Tim 3,16: "Onaj koji je tijelom očitovan, Duhom je opravdan, anđelima pokazan, poganima propovijedan, u svijetu vjerovan, u slavu uznesen."¹⁴

Božji plan i odluka o spasenju očitovala se, zadobila oblik i povijesno ostvarenje u osobi Isusa Krista.

I kao što su otajstva u SZ-u očitovana u *dogadajima* povijesti, tako je i *život i djelo* Isusovo, njegova osoba postala *dogadaj* - događaj konačnog spasenja. Postala je i *znak*, i to "znak Objave, Otajstvo i Znak tog Otajstva."¹⁵

11. B. RIGAUX, nav. dj. 284.

12. W. KASPER, nav. dj. 256.

13. Isto, 256.

14. Usp. B. RIGAUX, nav. dj. 279-298.

15. R. LATOURELLE, *Le Christ Signe de la Révélation selon la Const. DV*, u: *Gregorianum* 47 (1966), 685-709; Usp. *Christo e la Chiesa segni di salvezza. Paradosso e tensioni*, Città della Editrice, Assisi 1980.10.

To još bolje izražava *Dei Verbum*, pokazujući Krista kao ZNAK koji očituje Boga i koji se i sam očituje kao Bog. "Dakle, Isus Krist, Riječ utjelovljena, kao 'jedan od ljudi k ljudima poslan' 'riječi Božje govori' (Iv 3,34), i dovršuje spasiteljsko djelo koje mu dade Otac da ga izvede (usp. Iv 5,36; 17,4).

Stoga, jer tko njega vidi, vidi i Oca (usp. Iv 14,9) - sveukupnom svojom prisutnošću i pojavom. riječima i djelima, znacima i čudesima, a osobito svojom smrću i slavnim uskrsnućem od mrtvih, i konačno, poslanjem Duha istine - On objavi daje puninu i dovršava je te božanskim svjedočanstvom potvrđuje" (br. 4.).

I u tom smislu Krist - potpuni Krist jest "Znak Otajstva koje je On sam i On sam i On sam jest Znak koji traži da bude raspoznat".¹⁶

Čovjek dolazi u dodir s tim *znakom* preko propovijedanja i prihvaćanja evanđelja; preko obnavljanja i uprisutnjivanja ključnih trenutaka iz života povijesnog Isusa. Time se pojedinac i cijela Crkva ucjepljuje i postaje dionikom tog *OTAJSTVA* - otajstva Isusa Krista.

Dakle, u prvotnoj Crkvi, zahvaljujući osobito Pavlovoj teologiji i susljednom razvoju i proširenju značenja, u središtu svega dolazi i jest Božji plan spasenja - Otajstvo, misterij Božje volje koji se -'usobio', ostvario, očitovao u Isusu Krisu i od tada Krist jest ZNAK i samo otajstvo u ovom svijetu i za ovaj svijet. To izvrsno sažima i sržno izriče Irenej iz Liona, kada piše da je "Isus Krist donio svu novost donijevši samoga sebe."¹⁷

Stoga već "oko 200. godine u kršćanskom krugu, u prvotnoj Crkvi musthri-
on označava:

1. vječnu odluku Božju koja se ostvarila i očitovala kao djelotvoran i spasiteljski događaj i u Osobi i u životu Isusovom;

2. ili također Osobu Isusovu, koji kao događaj spasenja konkretizira objavu, i objava je vječne milosti Boga Spasitelja, u ovom svijetu i u našem vremenu;"¹⁸

Ali, ubrzo će sami smisao i značenje musthriion zadobivati i određeno proširenje i dopune. Iako je osnovno značenje usredotočeno na osobu Isusa Krista, njegov život i djela, početkom 3.st. "riječ počinje vrlo brzo, u latinskoj Crkvi, u svojem prijevodu *sacramentum*... označavati također i velike obrede krštenja i Euharistije."¹⁹

Dakle, Isus Krist i čini njegova zemaljskog života očitovanje su božanske ljubavi Očeve prema ljudima. U tom vidu, On je sakrament - znak Božje ljubavi i

16. R. LATOURELLE, *Christo...10*.

17. *Adversus haereses* Iv, 34, 1; Usp. W. KASPER, nav. dj. 265.

18. P. SMULDERS, nav. dj. 371.

19. Idem, 372. Važno je napomenuti da riječi *mysterion* i *sacramentum* u prvim stoljećima, a osobito kod sv. Augustina i Leona Velikog, znače gotovo isto; tj. sinonimi su. Tek će se kasnije početkom Srednjeg vijeka pojmovi razdvojiti i tako će se gubiti i blijediti otajstvena, misterijska stvarnost i jedinstvena dimenzija otajstva i samoga vanjskog znaka.

koji
ovlje-
ršuje
ojom
ojom
- On
. 4.).

am i

anja
rijes-
i tog

ljed-
sen-
susu
rijet.
onio

thri-

asi-

ivu,
"18

eno
sta,
i, u
Eu-

ske
vi i

so-
nije
ijs-

djelotvornosti te ljubavi prema ljudima. On je znak izvorni - prvotni sakrament, sakrament susreta s Bogom. Zato E. Schilleck s pravom zaključuje kada kaže: "To Isusovo čovječstvo Bog je konkretno htio kao ispunjenje svojih spasiteljskih obećanja, pa je ono mesijanska stvarnost. Ta otkupiteljska, mesijanska namjena utjelovljenja uključuje činjenicu da je svaki Isusov susret s njegovim suvremenicima s njegove strane uvijek bio ponuda milosti u ljudskom obličju. Ljubav čovjeka Isusa zapravo je ljudsko utjelovljenje Božje otkupiteljske ljubavi, dolazak Božje ljubavi u vidljivom obliku."²⁰

Zato je cjelokupna stvarnost i domet svih tih datosti otajstvena, skrivena i može se dohvatiti, naslutiti i živjeti jedino u vjeri i u ljubavi. Sve je to otajstvo, tajna Božjeg djelovanja koja ima ishodište u Trojstvu, a ostvaruje se u čovječanstvu. Pri tome Krist - kao Bogočovjek - postaje žarište, izvor i središte Božje volje; vidljivo, opipljivo izvršavanje i ostvarenje plana spasenja te otajstveno produženje te stvarnosti u činima i milosnom *djelovanju Crkve*, koji su sakramentalni produžetak Božjeg utjelovljenja.

Isus Krist jest konačna objava i otkrivanje misterija Božjeg i Božjeg plana s čovjekom. Isus Krist 'slika Božja' (2 Kor 4,4; Kol 1,15; Heb 1,3) ostvaruje na pun i nedostižan način sličnost s Bogom koja je u svim ljudima (usp. Post 1,27).

"Misterij čovjeka postaje doista jasan jedino u misteriju utjelovljene Riječi... Isus Krist, novi Adam, objavljujući misterij Oca i njegove ljubavi potpuno otkriva i čovjeka njemu samome te mu objavljuje uzvišenost njegova poziva (GS 22). Ukoliko je prvotni sakrament Božji, Isus Krist je, u isto vrijeme, prvotni sakrament čovjeka i ljudskoga roda."²¹ Može se sržno zaključiti sa sv. Augustinom: "Non est enim aliud Dei mysterium nisi Christus."²²

Međutim, riječ "otajstvo" "misterij" "sakramenti", primijenjeni na Krista imaju i zadobivaju šire značenje. Ono nadilazi i same kategorije povijesnog i vremenskog. Za Karla Rahnera, "Bog, u svojem samo-objavljivanju, bilo trojstvenom, bilo povijesnom u Isusu Kristu i u Duhu Svetom, jest posljednji i istinski odgovor (rješenje) ljudskoga, čovječjeg misterija. I u pojam 'otajstvo' povezuju se, dakle, ... i teologija i antropologija. To podsjeća i sama nauka II. vat. sabora. Prema pastoralnoj Konstituciji, Isus Krist nije samo konačno-eshatološka objava Božja, nego i također objava i čovjeka."²³

20. E.H. SCHILLEBEECKX, *Krist, sakrament susreta s Bogom*, KS, Zagreb 1976, 16.

21. W. KASPER, nav. dj. 257.

22. Ep. 187, 34: PL 33, 846.

23. Usp. K. RAHNER, *Über den Begriff des Geheimnisses in der katholischen Theologie*, u: *Schriften zur Theologie IV*, Benziger, Einsiedeln-Zürich-Köln, 1967, 51-99. Usp. GS 22.

3. Crkva - sakrament spasenja u svijetu i za svijet

K. Rahner jedan je od značajnijih i prodornijih teologa našeg stoljeća. On je upravo uočio i "istakao duboku vezu koja povezuje međusobno ostvarivanje spasi-
teljskoga Božjeg misterija u Isusu Kristu i Crkvi. Taj misterij spasenja u Isusu
Kristu stvarno je stigao u svijet kad je prihvaćen u vjeri i kad se javno svjedoči.
Zbog toga, Crkva, zajednica vjernika, jest bitan trenutak ostvarivanja božanske
volje o spasenju. Ona je 'dolazak samo-objavljivanja Božjega'. I ukoliko je takva,
i u isto vrijeme, ona je plod spasenja i sredstvo spasenja. Ili također: ona je znak
koji ostvaruje (aktualizira) spasenje Božje u Isusu Kristu, ili sakramentalno sredst-
vo koje je prikladno posredovati (prenositi) to eshatološko spasenje svim ljudima
" 24

Sam II. vat. sabor, posebno konstitucija *Lumen Gentium*, prihvatila je i re-
valorizirala to teološko dostignuće, koje je naročito prisutno u nauci crkvenih Ota-
ca. Sabor je to učinio jer se drži da je ta nauka o Crkvi kao sakramentu "naročito
prikladna da u svijest kršćana ucijepi pravi i plodan pojam o naravi i ulozi Crkve
kao vidljivo-nevidljive, božanske, dinamične ustanove na zemlji". 25

Tako je u određivanju naravi i značenja Crkve, uz već poznate pojmove i
slike, kao "narod Božji", sakramentalna, misterijska definicija Crkve postala jedna
od osnovnih i bitnih kategorija.

Ali, kada se govori i razmišlja o Crkvi, kao općem sakramentu spasenja u
Isusu Kristu, nužno je istaknuti pojmove *navještaja* i *apostolskog služenja*, tj.
dvije bitne sastavnice i odrednice Crkve kao zajednice vjernika. U tom smislu, W.
Kasper primjećuje da "pojam musthion nalazimo često udružen s *objavom* i *na-
viještanjem* (Rim 16,25; 1 Kor 2,7; Ef 3,8ss; 6,19; Kol 2,2; 4,3). Prema Novom
zavjetu u navještaj božanskog misterija spasenja i Isusu Kristu ulazi također i
apostolska služba (Ef 3,2; Kol 1,25), koja se smatra kao služenje i podjeljivanje
božanskih tajni (1 Kor 4,1)". 26

Uostalom, to se vidi i očituje u apostolskom primjeru i životu. Upravo saz-
ivanjem i poslanjem Dvanaestorice misterij Crkve se širi sve do na kraj zemlje.
Na taj način "tajne kraljevstva nebeskog, kao objekt parabola (Mt 13,11) djeluju u
otajstvu Crkve kao tajna Kristova koji ulazi u povijest ljudi i postaje solidan s
njima". 27

24. W. KASPER, *Teologia...*258; Usp. još K. RAHNER, *Das Grundwesen der Kirche*, u *Hand-
buch der Pastoraltheologie* I, Freiburg/ B-Basel-Wien,1964.

25. T. ŠAGI-BUNIĆ, *Crkva je misterij*, u: *Ali drugog puta nema*, KS, Zagreb 1972, 55.

26. W. KASPER, nav. dj. 257.

27. Th. STROTMANN, *La Chiesa...*, Baraúna, 297.

Stoga je Crkva živ i djelotvoran *znak* Boga živoga. Poslana je svim narodima; poslana je neprekidno propovijedati, svjedočiti i posredovati svijetu spasenje Božje. Zato jest misterij, otajstvo, i to baš u pavlovskom smislu riječi. Ona je "misterij Isusa Krista, Gospodina i Spasitelja, živ i djelotvoran na svijetu. Crkva samo to vjeruje, i u toj je vjeri njezina snaga. Ona zna da sve što ima i što jest treba služiti samo tome kako bi po njoj Krist što djelotvornije mogao razviti svoje božansko spasiteljsko poslanje i djelovanje u svakom naraštaju i u svakom povijesnom trenutku."²⁸

Zajednica vjernika, prožeta tom vjerom i sviješću, doprinosi da *navještaj* i *evanđeosko služenje* prodiere i ulazi u sve strukture ovoga svijeta. I što je otajstvena, sakramentalna svijest Crkve jača i prisutnija u njezinim članovima, time ona sve više i jače postaje *opći znak* samo *sredstvo* koje ostvaruje, posreduje, približava spasenje Božje - spasenje koje se temelji na otkupiteljskom djelu Isusa Krista i koje je na otajstven način prisutno i dostupno u Crkvi. Preko Crkve i posredstvom Crkve taj prvotni, primordijalni, izvorni sakrament - koji je Isus Krist - aktualizira se spasenje te nastaje i postaje vidljiva i sama Crkva!

Pri tome je pojam *sakramenta* vrlo prikladan da izrazi neiscrpno bogatstvo života i unutrašnje snage same Crkve. Posebno to vrijedi ako se ima u vidu sveukupno zaleđe, tj. odgovarajući svetopisamski pojam i grčka riječ *musthion* koja seže do samih dubina Božjega bića i Božjega nauma o spasenju.

Tim pojmom sakramenta "želi se dakle izraziti mnogodimenzionalno ustrojstvo Crkve; ona složena stvarnost u koju ulazi vidljivo i skriveno, ljudsko i božansko; u Crkvi vidljivoj skriva se otajstvo koje je dostupno samo po vjeri (usp. LG, 8). I pojam misterija želi isključiti, dakle, bilo ritualističku viziju Crkve, bilo naturalističku ili čisto sociološku viziju... Zbog toga sakramentalno ustrojstvo Crkve znači da je vidljivo u njoj djelotvorni i aktualizirajući znak, tj. stvarni simbol eshatološkog spasenja Božjeg, koje se pojavilo u Isusu Kristu za svijet."²⁹

Veza, nerazdvojjivost Krista i Crkve i uzajamna protežnost vidljivoga, ljudskog s nevidljivim, božanskim dolazi do svoje pune izražajnosti upravo u sakramentalnom poimanju. Henri de Lubac, govoreći o Crkvi, ukoliko je vidljiva i ukoliko treba odražavati znakove kraljevstva Božjega, zaključuje: "Ako je Krist Sakrament Božji (Boga), Crkva je za nas Sakrament Krista; ona ga prikazuje, prema punom značenju i snazi izraza: ona nam ga uprisutnjuje u istini."³⁰

28. T. ŠAGI-BUNIĆ, nav.dj. 55.

29. W. KASPER, nav. dj. 254-255.

30. H. de LUBAC, *Cattolismo. Gli aspetti sociali del dogma*, Studium, Roma 1964, 52.

Prema tome, može se slobodno reći da je dublje istraživanje i povratak otačkoj predaji i nauci, potaknuto već u 19. st. osobito od J.A. Möhlera i škole u Tübingenu, te radovima Scheebena, J.H. Oswalda, kao i doprinosi teologa u našem stoljeću, učinilo da se Crkva promatra doista u svojoj izvornoj dimenziji i funkciji - u *dimenziji misterija*, misterija koji prodire i ima svoje izvorište u otajstvu presv. Trojstva i koji se objavljuje.

Ali, dok se objavljuje, ono se i ostvaruje; postaje vidljivo prisutno, povijesno. Postaje djelotvorno i nastavlja Isusovo djelo spasenja!

Tako je Crkva sakrament u Kristu, ili kako LG, 1,1 izriče: "A kako je Crkva u Kristu *kao* sakrament ili znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskoga roda..."³¹

Ali, II. vat. sabor ide i korak dalje. On misao i stvarnost sakramentalne povezanosti primjenjuje na svakoga pojedinog vjernika!

Kada govori o laicima (IV. pogl.), *Lumen gentium* zahtijeva da "svaki laik mora pred svijetom biti svjedok uskrsnuća i života Gospodina Isusa i *znak* živoga Boga." (br. 38).

Crkva doprinosi i čini da spasenje bude djelatno i prisutno u svijetu. I ona treba učiniti sve da "znak Kristov još jasnije zablista u njezinom životu i djelovanju." (GS, 43.)

I ako se u tom pravcu promatra, i ako Crkva odlučnije prihvati, proživi i suživi se s tom otajstvenom stvarnošću - sakramentalnom stvarnošću - onda će sve brže nestajati i razmirica i sukoba u svijetu, posebno unutar samih kršćanskih Crkava i zajednica. Crkva će tada sve više postati i postajati "jedinstveno Božje stado, kao znak dignut među narodima,... u nadi putuje k cilju u nebesku domovinu" (UR 2).³²

I u tom vidu sakramentalna dimenzija Crkve potiče svjesnije, odgovornije i, rekli bismo, *osobnije prihvaćanje* i življenje evanđeoske poruke. Crkva postaje *znak*, sakrament jedino kao sveukupnost i jedinstvo svih njezinih članova, koji djeluju i prožeti su ljubavlju, nadom, vjerom, razumijevanjem, solidarnošću i djelotvornim ostvarivanjem Kristovih zapovijedi. Konstitucija izriče i želi da "svaki laik, po samim darovima koji su mu dani (bude) *svjedok* i ujedno oruđe misije same Crkve (LG IV, 33). Namjera je saborskih Otaca, da svaki i pojedini vjernik

31. Sabor prihvaća i usvaja ublaženu verziju "*veluti sacramentum...*" iako je u prvotnom prijedlogu njemačkih biskupa iz 1963. izričito rečeno: "*Ecclesia Christi ab ipso convocata et legitime constituta est et sacramentum universale, visibile et definitivum huius salutiferae unitatis existit*". Usp. W. KASPER, nav. dj. 251.

32. Usp. još Iz 11,10-12.

spozna i shvati kako je on također *osobno* sudionik u toj sakramentalnosti Crkve: misterij Crkve se preko njega očituje u svijetu i djeluje u svijetu. U njemu je Duh Sveti prisutan i u njemu Duh Sveti radi.³³

Sažimajući u nekoliko riječi, treba reći da je pojam *sakramenta*, primijenjenog na Crkvu, jedan od tolikih pojmova kojima se utječe da se produbi, prikaže i očituje *misterij Crkve* koji se krije i koji sačinjava vidljivo-nevidljivo, božansko-ljudska stvarnost. I taj se misterij može prihvatiti i donekle dokučiti *samo u vjeri i po vjeri*.

Ali, i sama sakramentalna stvarnost Crkve jest objekt i može se pokazati, očitovati jedino preko *svjedočenja i svjedočanstva, navještanja*. A to je prvotna misao i II. vat. sabora, kada ističe misterijsku, sakramentalnu stvarnost Crkve.

I ulazak, ucjepljenje i život u Crkvi jest ulazak, uključivanje u "uzvišenu tajnu prave vjere - musthion ths eusebeias" (1 Tim 3,16).

4. Sakramenti kao pojedinačni čini

Sv. Leon Veliki zapisao je: "Ono što je bilo vidljivo u našeg Otkupitelja, prešlo je u sakramente."³⁴

Evandjelja nas izvještavaju da su ljudi hrlili k Isusu, i htjeli ga se dotaknuti, biti blizu, jer je iz njega proizlazila sila, moć koja je ozdravljala, liječila i davala spasonosne učinke (usp. Mt 9,20; Mt 14,36; 15,29-31).

Ta težnja, želja za ozdravljenjem, za mirom, za ostvarenjem potpunog jedinstva i za skladom sa sobom te sa Stvoriteljem i stvorenim svijetom, postoji i prisutna je u svakom čovjeku. Prisutna je i danas i to će biti do konca vremena i života na ovoj zemlji.

Upravo sakramenti i sakramentalna praksa jest mjesto, mjesto *susreta i dijaloga i životnog dodira* s Kristom Spasiteljem i Otkupiteljem.

U prvotnoj Crkvi, tj. Crkvi prvih stoljeća, tumačenje sakramenata utemeljeno je na svetopisamskim datostima i već spisi NZ-a odražavaju i prikazuju odjek te izvorne kateheze i same prakse, bilo da se radi o samom krštenju, bilo o tumačenju Posljednje večere, kao sakramenta Euharistije (usp. 1 Kor 11,26; 1 Pt, čak i Iv Evandjelje!).

33. T. ŠAGI-BUNIĆ, nav. dj. 56.

34. *Sermo*, 74,2: PL 54,397-399(398): "Quod itaque Redemptoris nostri conspicuum fuit, in sacramenta transivit".

Nažalost, tijekom stoljećâ, ta svetopisamska perspektiva djelomično će izbljediti i vrhunac individualističkoga apologetskog pristupa jest Tridentinski sabor, kao i post-tridentinsko vrijeme. To je vrijeme kada se nastoji jasnim i kategoričkim pojmovima potvrditi, odrediti i omeđiti doktrinarni doseg i točke koje se tiču svakoga pojedinog sakramenta, posebno onih koje je protestantska Reforma stavila pod znak pitanja.

Priziv na Sv. pismo bijaše samo u službi da se nađu *dicta probantia*, tj. potvrda već utvrđenih postavki i istina.

Sakramenti su, normalno, definirani i gotovo obuhvaćeni u svim dimenzijama. Međutim, prikazani su kao neka apstraktna stvarnost koja djeluje *ex opere operato*. Sve to doprinosi "postvarenom" pristupu sakramentalnoj stvarnosti.^{34a}

Izgubio se prvotni smisao koji obilježava sakramente kao velike *dogadaje* spasenja, a događaje koji u vremenu Crkve nastavljaju i produžuju mirabilia Dei - *veličanstvena djela Božja* i uvode kršćanina u eshatološku zajednicu *milosti i spasenja!* (Usp. Dj 2,11).

Takav pristup i ograničenje smisla i značenja doveo je do gubljenja osjećaja za neodvojivu povezanost vjerovanja i prakse, te doveo do minimalističkog pristupa. Ostvarile su se, po mišljenju C. Rocchette, dvije dihotomije, "velike dihotomije koje se očituju u ovome: razdvajanje između *Sv. pisma* i *sakramenata* (koja nosi sa sobom i onu između evangelizacije i sakramenata; riječi i sakramentalnog događaja, vjere i liturgijsko-sakramentalnog čina) i razdvajanje *sakramenata* i *kršćanskog života* (koje po sebi uključuje rastavljanje između Crkve i sakramenata; između krštenja i poslanja laika; između sakramenata i duhovnosti)".³⁵

Normalno je, da je sve to dovelo do jednoga 'postvarenog' pristupa sakramentima. Više se isticala 'dužnost' 'obveza' da se godišnje jednom ili više puta 'pristupi', 'ostvari', 'učini' (kodifikacija sakramentalnog života i prakse!) neki sakramentalni čin. Daleko smo od istinskog življenja, "proživljavanja sakramentalne stvarnosti" i aktualiziranje te unutarnje stvarnosti u vidljivom svijetu.

Na sreću, naše je vrijeme postalo svjedokom i sudionikom novijega, potpunijeg promatranja sakramentalne stvarnosti i djelotvornosti svakog sakramenta pojedinačno i kao cjeline.

Sistematski promatrano, nastoji se uvidjeti i prikazati velike teološke traktate u jedinstvenom kontekstu. Što se tiče sakramenata, nastoji ih se uključiti u cjelo-

34a. Usp. R. SCHULTE, *Sacramento*, u *Sacramentum Mundi* VII, Brescia 1977, 276-292.

35. C. ROCCHETTA, *I sacramenti della fede. Saggio di teologia biblica sui sacramenti quali 'meraviglie della salvezza' nel tempo della Chiesa*, EDB 1982, 12.

viti kontekst *povijesti spasenja*. Pri tome se ne može odvojiti i gledati posebno sakramentalnost Krista niti sakramentalnost Crkve, niti pojedinih sakramentalnih znakova.

U tome je II. vat. sabor, sa svojim konstitucijama *Sacrosanctum Concilium* i *Lumen Gentium*³⁶ u središte stavio *pashalni misterij* Isusa Krista, iz kojega, kao iz nepresušnog vrela proizlazi, na razne strane, *sedam potoka*, koji mogu doprijeti i dopiru do svakog čovjeka!

I svaki od tih vidova velebnoga Božjeg djela spasenja povezan je s *evangelizacijom*, tj. pretpostavlja potpuniju i dublju analizu i primjenu evanđeoske poruke i njezine ukorijenjenosti u život pojedinaca, zajednica i cijele Kristove Crkve.

Zato, sakramenti, i pojedinačno, ne mogu i ne smiju biti promatrani odvojeno, nego je potreban napor, nastojanje da se, proučivši što temeljitije i dublje, dajemo Sv. pisma i Otačke Predaje, te velike teme patrističke teologije, sve to promatra "kao produžavanje, kroz stoljeća, spasiteljskih misterija Kristova života".³⁷

Pri tome se ne smije zapustiti *dijaloški* karakter, jer je vjerovanje i pristup sakramentalnim činima uvijek osobni čin, koji pretpostavlja i doprinosi susretu između određenog "ja" i samog Krista Gospodina.

Krist Gospodin je prvotni - izvorni sakrament, veliko Otajstvo Božje ljubavi i Božje spasiteljske volje. I milost koju je On zaslužio u svom proslavljenom čovječstvu, dostupna je od tada *na trajan način u određenim činima i događajima* - koji su sakramentalni znakovi i oni nastavljaju, produžavaju, aktualiziraju i čine prisutnim ne samo njegovo povijesno djelovanje i omogućavaju *susret* s ljudskim rodom.

C. Rocchetta, jedan od novijih mislilaca, posebno se baveći problemom sakramenata i sakramentalne prakse, primjećuje: "To znači da se sakramenti ne smiju shvatiti kao bespomoćne ili anonimne stvari, nego kao čini proslavljenoga i nevidljivog Krista u vidljivim oblicima, koji pokazuju jedinstvenu djelotvornost spasenjskog misterija u vremenu Crkve. To su, dakle, kao temeljni trenuci susreta Boga otkupljanja s čovjekom. A sve je to moguće preko temeljnog sakramenta nebeskog Krista koji je sama Crkva".³⁸

Dakle, sakramenti promatrani pojedinačno, a i kao cjelina, ne mogu biti isključeni iz one potpune djelotvornosti i isprepletenosti koju sačinjava *događaj* Isusa Krista i *Njegov uskrsni misterij*.

36. Usp. SC 5-10; 16,35-36; 47-48; 59-60; LG 1,11.

37. C. ROCCHETTA, *I sacramenti* ...14.

38. Idem, 15.

Oni se promatraju i vide kao "sredstva" i "izražaj" milosti i spasiteljskog događaja. Proizlaze i imaju svoj temelj u Božjem djelovanju i ostvareni su i opisani u Sv. pismu. Oni se nastavljaju i ponavljaju kao "veličanstvena djela spasenja" (*mirabilia Dei*) u vremenu Crkve (Dj 2,11).

I u tom vidu, u svakome od sakramentalnih znakova i čina, na prvo mjesto dolazi *misterij Uskrsa* i božanska povijest spasenja, kao nagovještaj, predokus i sigurnost konačne, eshatološke stvarnosti.

Sakramenti, bilo pojedinačno, bilo kao cjelina koja je nužno povezana, postaju na taj način mjesto, okvir i ishodište jednoga potpunijeg, intenzivnijeg, životnijeg promatranja, ali i življenja, proživljavanja, te susljedno tome, i djelotvornijeg navještanja evanđeoske poruke.

I sama takva teologija pretpostavlja, na svoj način, okvir za teološku estetiku; za teologiju *ljepote Božje* i *divljenje u vjeri*, u sučeljavanju sa *slavom Božjom* - koja se očitovala u Isusu Kristu i u daru njegova Duha.³⁹

Zaključak

Sakramentalna stvarnost jest zaista mnogostruka i gotovo je nemoguće omeđiti i opisati, a kamoli prodrijeti i doseći sve vidove Božjega skrivenog otajstva. Ona prikazuje, obnavlja, čini prisutnom *sada i ovdje; sada i za nas* cjelokupnu povijest spasenja.

Povijest spasenja, promatrana kao pravedni Božji naum i volja da se svi ljudi spase (1 Tim 2,4) ostvarila se i ostvaruje se uvijek u Isusu Kristu - izvornom Božjem sakramentu i u Crkvi koja je "tijelo njegovo - punina Onoga koji ispunja sve u svima" (Ef 1,23). Zato je i sama Crkva *prvotni sakrament* koji je očituje, djeluje i u svojim pojedinačnim činima posadašnjuje i čini dostupnim, za svakog čovjeka, trostruku dimenziju spasenja: *spasenja kao sjećanja* na događaj koji se ostvario jednom i zauvijek; zatim *aktualiziranje* događaja *za nas* i *sada* i *zauvijek*; te, na kraju, *predskazivanje* i izricanje eshatološke dimenzije koja već sada prodire i prožima ljudski život i cjelokupnu stvarnost čovjeka i sve što ga okružuje.

U tom se vidu sakramenti nadovezuju i treba ih uvijek promatrati, naviještati i tumačiti u toj potpunoj isprepletenosti i uzajamnoj povezanosti, u kojoj Isus Krist dolazi u *središte* i postaje *temelj* i zaglavni kamen svakog pristupa i nadgradnje u zajednici i za zajednicu.

---

39. Idem, 19.

og
isa-
ja“

Sakramenti su i *znakovi vjernosti Božje*, Božjeg zauzimanja za čovjeka; očitovanje trojstvenoga, otajstvenog, *osobnog, dijaloškog* pristupa čovjeku; *dogadaj spasenja* koje se povijesno pokazalo u osobi Isusa Krista, i koji se u "među-vremenu" tj. od Uzašašća do Paruzije, ostvaruje i posređuje *u Crkvi i preko Crkve!*

esto
us i

Zato je misterij i "otajstvo Božje" i "otajstvo Isusa Krista" kao i "otajstvo Crkve" jedna *cjelina* koja uvijek ukazuje i pretpostavlja i onaj drugi vid, tj. onaj vid i dimenziju koja mu, vremenski zauvijek i za svako vrijeme i sve zemljopisne prostore i sve kulture i civilizacije.

na,
jeg,
lot-

Stoga, u posaborsko vrijeme, raste svijest i dublja spoznaja i proživljavanje te međusobne povezanosti, kao i potreba da se vjernik, zajednica i cijela Kristova Crkva oslobodi sve više "postvarenog" pristupa pojedinim sakramentalnim činima i da se sve više ostvaruje *jedinstvo* - jedinstvo Isusa Krista i Crkve; jedinstvo sakramentalnog čina i proživljavanja, svjedočenja otajstvene stvarnosti; jedinstvo sakramentalnog znaka i poslanja svakog vjernika.

eti-
om

Tada će više, jasnije, potpunije zasjati i ostvariti se otajstvo i uzvišena tajna spasenja - *tajna Isusa Krista; otajstvo Crkve* i misterijski život po milosti u svakom pojedincu, ali uvijek unutar zajednice i po zajednici.

uče
ijst-
pnu

lju-
iom
inja
nje,
kog
i se
iek;
dire

na-
ko-
pa i